

Дотримання правових норм в частині збереження інформації про пацієнта при проведенні перевірок у медичному закладі фондом соціального страхування України

ДЗ «Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України», м. Запоріжжя, Україна

Мета – вивчення законодавчого забезпечення діяльності співробітників фонду соціального страхування України та реалізація їх прав у випадках доступу до вивчення медичної інформації пацієнтів.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали чинні нормативно-правові документи, які регулюють діяльність фонду соціального страхування, а також порядок доступу до медичної інформації. Методи дослідження: аналіз, порівняння.

Висновки. Встановлено невідповідність норм чинного законодавства відносно певних прав пацієнтів і працівників фонду соціального страхування.

Ключові слова: інформація, лікарська таємниця, права, відповідальність.

Вступ

В системі конституційно-правових відносин медичні заклади і Фонд соціального страхування України тісно пов'язані в межах реалізації їх конституційних прав та обов'язків. Кожен із цих суб'єктів суспільних відносин реалізує державну політику, визначену законодавчими актами і виконує в суспільстві важливі державні функції та завдання. Згідно з Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» «Фонд соціального страхування України є органом, який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням, провадить акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування та здійснює інші функції згідно із затвердженим статутом». В свою чергу, заклад охорони здоров'я – це юридична особа будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Основи) від 19 листопада 1992 р. визначають основні напрями, функції, принципи, відповідальність працівників закладів охорони здоров'я щодо надання медичної допомоги і окреслює коло питань взаємовідносин «лікар-пацієнт». В Україні напрацьована достатня нормативно-правова база, що регулює ці відносини, але багато питань залишаються ще не врегульованими або виникають у зв'язку з недотриманням вимог законодавства, як з однієї, так і з іншої сторони. Часто таким порушенням є збереження лікарської таємниці при проведенні перевірки медичного закладу представниками Фонду соціального страхування України.

Мета роботи – проаналізувати чинне законодавство відносно реалізації прав працівників фонду соціального страхування в медичних закладах при доступу даних осіб до медичної документації пацієнтів.

Матеріали та методи

Матеріалами дослідження стала чинна нормативно-правова база діяльності фонду соціального страхування та діючі законодавчі акти сфери охорони здоров'я.

Результати дослідження та їх обговорення

Важливим постає питання щодо діяльності Фонду соціального страхування України (далі – Фонд), в частині проведення перевірок закладів охорони здоров'я. Під час перевірок представники комісій, які проводять перевірку, отримують доступ до медичної документації, яка містить всю інформацію про пацієнта. В подальшому дана інформація набуває розголосу, справи доходять до суду, де в судових рішеннях відображається вся «лікарська таємниця», персональна інформація про пацієнта. Постає проблема, яким чином і на підставі яких документів права працівників Фондів знаходять таку реалізацію. Згідно з Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» одними з основних завдань і функцій Фонду є здійснення перевірки обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності застрахованим особам, у тому числі на підставі інформації з електронного реєстру листків непрацездатності [1]. При цьому Фонд має право, згідно діючого законодавства, користуватися в установленому порядку відомостями Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, даними електронного реєстру листків непрацездатності, необхідними для забезпечення виконання покладених на нього функцій; отримувати необхідні пояснення (у тому числі в письмовій формі) з

питань, що виникають під час перевірки; накладати і стягувати фінансові санкції та адміністративні штрафи, передбачені законодавством за порушення цих вимог; вимагати від керівників та інших посадових осіб підприємств, установ і організацій, а також від фізичних осіб, усунення виявлених фактів порушення законодавства про соціальне страхування. А також, здійснювати перевірки обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності застрахованим особам, у тому числі на підставі інформації з електронного реєстру листків непрацездатності. Отже, держава наділила співробітників Фонду вичерпними правами. І дозволила доступ до медичної документації, у вигляді листків непрацездатності, а також, з метою їх перевірки, всієї документації що стосується стану здоров'я пацієнта. Такі ж функції та завдання затверджені і Статутом Фонду (п.2.2.4) “здійснення перевірки обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності застрахованим особам, у тому числі на підставі інформації з електронного реєстру листків непрацездатності”. В даному випадку держава підключається про правильність видачі листків непрацездатності, що веде до виплати коштів Фонду, і одночасно порушує права громадян про особисте життя. Можна погодитись з перевіркою видачі, реєстрацією листків непрацездатності, але “обґрунтованість видачі” розширяє коло документів для перевірки, в тому числі і первинної медичної документації, в якій містяться персональні дані, відомості про стан здоров'я пацієнта, що являється “лікарською таємницею”.

Право людини на конфіденційність та таємницю – є одним із основоположним в системі охорони здоров'я. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Цивільний кодекс України передбачають право на таємницю свого здоров'я і лікарську таємницю. Відповідно до ст. 286 Цивільного кодексу України фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні; забороняється вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи [2].

Лікарською таємницею є, зокрема, відомості про: а) факти звернення за психіатричною допомогою та лікування у психіатричному закладі чи перебування в психоневрологічних закладах для соціального захисту або спеціального навчання, а також інші відомості про стан психічного здоров'я особи, її приватне життя; б) зараження особи інфекційною хворобою, що передається статевим шляхом, проведені медичні огляди та обстеження з цього приводу, дані інтимного характеру, отримані у зв'язку з виконанням професійних обов'язків посадовими особами та медичними працівниками закладів охорони здоров'я; в) результати медичного обстеження осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу (вони повідомляються лише цим особам. При цьому приховання тяжкої хвороби, а також хвороби, небезпечної для другого з подружжя, їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним).

Згідно чинних норм законодавства сам факт звернення до медичного закладу становить таємницю і повинен дотримуватись всіма співробітниками медичних закладів. Норми, які визначені законодавством, чітко передбачають право пацієнта на ознайомлення з медичною інформацією. Так, ст. 34 Конституції України гарантує кожному право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію... Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» також дає визначення (ст. 39), де «Обов'язок надання медичної інформації» де «Пацієнт, який досяг повноліття, має право на отримання достовірної і повної інформації про стан свого здоров'я, у тому числі на ознайомлення з відповідними медичними документами, що стосуються його здоров'я. Визначено також, що батьки (усиновлювачі), опікуни, піклувальники мають право на отримання інформації про стан здоров'я дитини або підопічного. медичні працівники зобов'язані надати пацієнтам в доступній формі інформацію про стан їх здоров'я, мету проведення запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання, у тому числі наявність ризику для життя і здоров'я. Якщо інформація про хворобу пацієнта може погіршити стан його здоров'я або погіршити стан здоров'я фізичних осіб, визначених частиною другою цієї статті, зашкодити процесові лікування, медичні працівники мають право надати неповну інформацію про стан здоров'я пацієнта, і обмежити можливість їх ознайомлення з окремими медичними документами. У разі смерті пацієнта члени його сім'ї або інші уповноважені ними фізичні особи мають право бути присутніми при дослідженні причин його смерті та ознайомитися з висновками щодо причин смерті, а також право на оскарження цих висновків у суді» [3].

Отже, тільки з дозволу пацієнта можна надати розголосу інформацію щодо стану його здоров'я. Але, не дивлячись на це перевірки Фонду продовжуються. І для цього не потрібно звертатися до суду, для отримання дозволу щодо доступу до медичної документації пацієнта. Співробітники національної поліції, СБУ, прокуратури не можуть себе прирівняти до посадових осіб Фонду. Оскільки останнім взагалі не треба нікуди звертатися, отримувати дозволи, розпочинати кримінальні провадження та оперативно-розшукові справи лише для того щоб отримати дозвіл до конфіденційної та комерційної інформації.

Правління Фонду з метою захисту своїх інтересів видало Інструкцію про порядок проведення перевірок страхувальників по коштах Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, прийняття рішень за їх результатами та процедуру оскарження, затвердженою постановою правління Фонду від 22 грудня 2010 р. № 29 (далі – Інструкція № 29), та Порядок проведення перевірок отримувачів коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності цільового призначення, оформлення, реалізації та оскарження їх результатів, затвердженим постановою правління Фонду від 22 грудня 2010 р. № 30, де передбачено п. 3.11 Постанови, що посадова особа

органу Фонду знайомиться з відомостями, що є комерційною таємницею та конфіденційною інформацією, у разі якщо вони належать до переліку питань, що підлягають перевірці та п. 2.6. Інструкції, яка повністю дублює пункт 3.11. Постанови. Керуючись чинним законодавством, яке забезпечує діяльність Фонду, останній сам собі забезпечив право втручання в приватне життя особи, що є порушенням багатьох нормативно-правових актів, в тому числі і європейських [4].

Європейська конвенція про захисту прав людини і основоположних свобод вимагає повагу до приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Конвенція про права людини в біомедицині визнає відомості про стан здоров'я людини як складову права на повагу до приватного життя. Рішення Європейського суду з прав людини забезпечують відповідні гарантії щодо неможливості будь-якого повідомлення чи розголошення даних особистого характеру стосовно здоров'я, якщо це не відповідає гарантіям ст. 8 Конвенції (Рішення ЄСПЛ у справі «Z проти Фінляндії» (Z v. Finland (1997), Рішення ЄСПЛ у справі «M.C. проти Швеції» (M.C. v. Sweden (1997) щодо порушення ст. 8 Конвенції [5].

Слід зазначити, що поняття «приватне життя» у практиці ЄСПЛ не є чітко визначеним, і охоплює широкий спектр інформаційних даних про людину, серед яких: персональні дані; деякі аспекти фізичного та соціального «я» особи; встановлення та підтримання стосунків з іншими людьми та зовнішнім світом; ім'я, прізвище особи (зміна, написання); зовнішній вигляд особи; визначення персональної ідентичності (вибір імені, способу одягатись, сексуальна ідентичність тощо право визначати своє приватне життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб; право на доступ до інформації, пов'язаної з особою та визначенням її правового статусу; здоров'я людини, медичне втручання, вільне розпорядження своїм тілом («Крістіна Гудвін проти Сполученого Королівства») від 11 липня 2002 р.; збирання медичних даних, складання історії хвороби, конфіденційність медичних даних («Пантелеєнко проти України» (Panteleyenko v. Ukraine) від 29 червня 2006 р., заява №11901/02); право особи на фізичну і моральну (психічну) цілісність та ін.

ЄСПЛ неодноразово констатував порушення права на повагу до приватного життя у справах проти України. Так, наприклад, у рішенні у справі «Пантелеєнко проти України» (Panteleyenko v. Ukraine) від 29 червня 2006 р.

(заява №11901/02) ЄСПЛ зазначив: 56. Суд зазначає, що як зберігання державними органами інформації про особисте життя людини, так і її використання є порушенням права на повагу до особистого життя, гарантованого пунктом 1 статті 8 Конвенції. 57. У цьому випадку національний суд надіслав запит і отримав з психіатричної лікарні конфіденційну інформацію про психічний стан і відповідне медичне лікування заявника. Ця інформація була в подальшому оприлюднена суддею сторонам та іншим особам, присутнім у судовій залі на публічних слуханнях. 58. Суд вважає, що подібні подробиці, безперечно, є інформацією, що належить до «приватного життя» заявника, і що захід, який розглядається, призвів до розширення кола осіб, ознайомих з цими подробицями.

Медична інформація про пацієнта може бути розголошена:

- у разі письмової згоди самого пацієнта;
- у випадку мотивованої вимоги органів дізнання, слідства, прокуратури і суду, санепідемслужби;
- якщо зберігання таємниці істотно загрожує здоров'ю і життю пацієнтів і/або інших осіб (небезпечні інфекційні захворювання);
- у випадку залучення до лікування інших спеціалістів, для яких ця інформація є професійно необхідною. Демонстрація хворого можлива тільки за згоди його батьків або опікунів» [6].

Висновки

Таким чином, законодавство захищає особу і тільки з її дозволу можливе вивчення та аналіз медичної документації.

Отже, дане питання вимагає негайного врегулювання на законодавчому рівні, і як наслідок, внесення змін у статутну діяльність Фонду, уточнення Інструкції щодо перевірок. В свою чергу, медичні працівники мають чітко виконувати і дотримуватись порядку збереження лікарської таємниці, яка забезпечує належний стан здоров'я громадян, пам'ятати про Етичний кодекс лікаря України та адміністративну відповідальність перед законом.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом судових справ, предметом розгляду яких є діяльність фонду.

Література

1. Закон України „ Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
2. Цивільний кодекс України // [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров’я» // [Електронний ресурс]. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
4. Постанова правління Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності 22.12.2010 N 29, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 березня 2011 р. за N 393/19131 «Інструкція про порядок проведення перевірок страховальників по коштах Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, прийняття рішень за їх результатами та процедуру оскарження // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0393-11>.
5. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015. – 208 с. (150-158).
6. Справа "Пантелеєнко проти України" (Заява N 11901/02) Страсбург, 29 червня 2006 року // [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274.

Дата надходження рукопису до редакції: 11.03.2019 р.

Соблюдения правовых норм в части сохранения информации о пациенте при проведении проверок в медицинских учреждениях фондом социального страхования Украины

Ю.Ю. Сизинцова

ГУ «Запорожская медицинская академия последипломного образования МОЗ Украины», г. Запорожье, Украина

Цель – изучение законодательства, которое предусматривает деятельность сотрудников фонда социального страхования Украины и реализация их прав в случаях доступа к изучению медицинской информации пациентов.

Материалы и методы. Материалами исследования стали действующие нормативно-правовые документы регулирующие деятельность фонда социального страхования, а также порядок доступа к медицинской информации. Методы исследования: анализ, сравнение.

Выводы. Установлено несоответствие норм действующего законодательства относительно определенных прав пациентов и работников фонда социального страхования.

Ключевые слова: информация, врачебная тайна, права, ответственность.

Compliance with the legal regulations regarding the preservation of patient information when conducting inspections at medical institutions by the Foundation of the Social Insurance Fund of Ukraine

Yu.Yu. Sizintsova

State institution "Zaporozhye Medical Academy of Postgraduate Education of the Ministry of Health of Ukraine", Zaporozhye, Ukraine

Purpose – to study legislation that relates to the activities of employees of the Social Insurance Fund of Ukraine and the realization of their rights in cases of access to the study of medical information of patients.

Materials and methods. The research materials are the current regulatory documents regulating the activities of the social insurance fund, as well as the procedure for accessing medical information. Research methods: analysis, comparison.

Conclusions. A discrepancy has been established between the norms of current legislation regarding certain rights of patients and employees of the social insurance fund.

Key words: information, medical secrecy, rights, responsibility.

Відомості про автора

Сізінцова Юлія Юрївна – к.ю.н., доцент, кафедра соціальної медицини організації і управління охороною здоров’я та медико-соціальної експертизи ДЗ «Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України»; б-р Вінтера, 20, м. Запоріжжя, 69096, Україна.